TIERPS KOMMUN

Kulturmiljöprogram för Bruksgatan och Västerbruksvägen i

Tobo

Råd och rekommendationer för att bevara en kulturhistoriskt värdefull miljö

FÖRORD

Tobo bruk är det enda av de uppländska bruken som har en bevarad bebyggelsestruktur som daterar sig till 1600-talet. Denna bebyggelse är lösare grupperad än på de bruk som karaktäriseras av 1700-talets strikta idealplaner.

Detta kulturmiljöprogram är avsett att väcka intresse för området som kulturmiljö och ge en introduktion till dess historia. Dessutom ska det ge råd och hjälp för hur man som fastighetsägare kan hjälpa till att bibehålla byggnadernas och områdets kulturhistoriska värden så att även kommande generationer kan uppleva denna unika miljö.

Hela området är skyddat i detaljplan och detta kulturmiljöprogram avses också hjälpa berörda fastighetsägare och kommunens tjänstemän att tolka detaljplanernas bestämmelser.

Kommunens intentioner med de områden som omfattas av detta kulturmiljöprogram är att de ska bevaras så att även framtida generationer kan ta del av den historia de berättar. Fokus i bevarandet är huvudsakligen på helhetsmiljön. Miljön bevaras huvudsakligen i befintligt skick, dvs det finns ingen strävan att återskapa en miljö från äldre tider. Det är en månghundraårig miljö med inslag från olika tidsåldrar och så ska det få fortsätta att vara. Bevarandet innebär att kommunen ska vara mycket restriktiv med att tillåta exteriöra ändringar. Bevarandet ska dock inte vara musealt utan området ska få tillåtas att fungera för modernt boende.

Tierp 2012-11-15

Helena Gåije, kommunarkitekt Tierps kommun

Kristina Alm, kulturmiljöansvarig Tierps kommun

INNEHÅLL

FÖRORD 2

INNEHÅLL 3

TOBO BRUK 4

Historik 4

Beskrivning 5
Herrgården 6
Arbetarbostäder 7

FÖRORDNANDEN OCH PLANER 8

Riksintresse 8

Fornlämningar 8

Detaljplaner 8
Västerbruksvägens planbestämmelser 9
Herrgårdsområdets planbestämmelser 9
Bruksgatans planbestämmelser 9

RÅD OCH RIKTLINJER 10

Generella förhållningssätt 10
Varsamhet 10
Förvanskningsförbud 10
Underhåll 10
Ändringar och mindre tillbyggnader 11
Nybyggnad 11
Rådgivning 11

Beskrivning och riktlinjer 12
Arbetarbostäderna 12
Herrgårdsmiljön 17

Bygglovsplikten 21
Undantag från bygglovplikten 21

LITTERATURTIPS 22

TOBO BRUK

Historik

Tobo bruk ligger vid den lilla Toboån i övergångszonen mellan slättbygden vid Vendelsjön och Nordupplands stora skogsbygd. På platsen för en äldre kvarn anlades Bruket 1676 av Emanuel De Geer. Masugnen i Tobo kom på 1720-talet för att tillsammans med masugnen i Karlholm förse Lövsta bruk med tackjärn. Läget för anläggningen var väl valt eftersom Tobo ligger mitt emellan Dannemora gruva och smedjorna i Lövsta.

Masugnen utvecklades snart till en av Lövstakomplexets mest betydande masugn. År 1693 förbättrades transporterna då en ny väg anlades till Lövsta. Den verkliga storhetstiden inföll sedan Tobo anslutits till Uppsala-Gävle järnväg 1874. Därmed kunde också malmtransporterna från Dannemora effektiviseras.

År 1883 nybyggdes masugnen och ångkraft introducerades. De stora vattenmagasinen kunde nu torrläggas för nyodling och tillsammans med markköp skapades 1200 hektar sammanhängande odlingsmark. Tobo hade därmed utvecklas till en av länets viktigaste jordbruksegendomar.

År 1889 anlades även en snickerifabrik för bl.a. monteringsfärdiga hus, men fabriken lades ned redan 1901. År 1918 övertogs Tobo bruk av Gimo-Österby bruks AB, som till en början investerade i ombyggnader men 1926 lades bruksdriften ned.

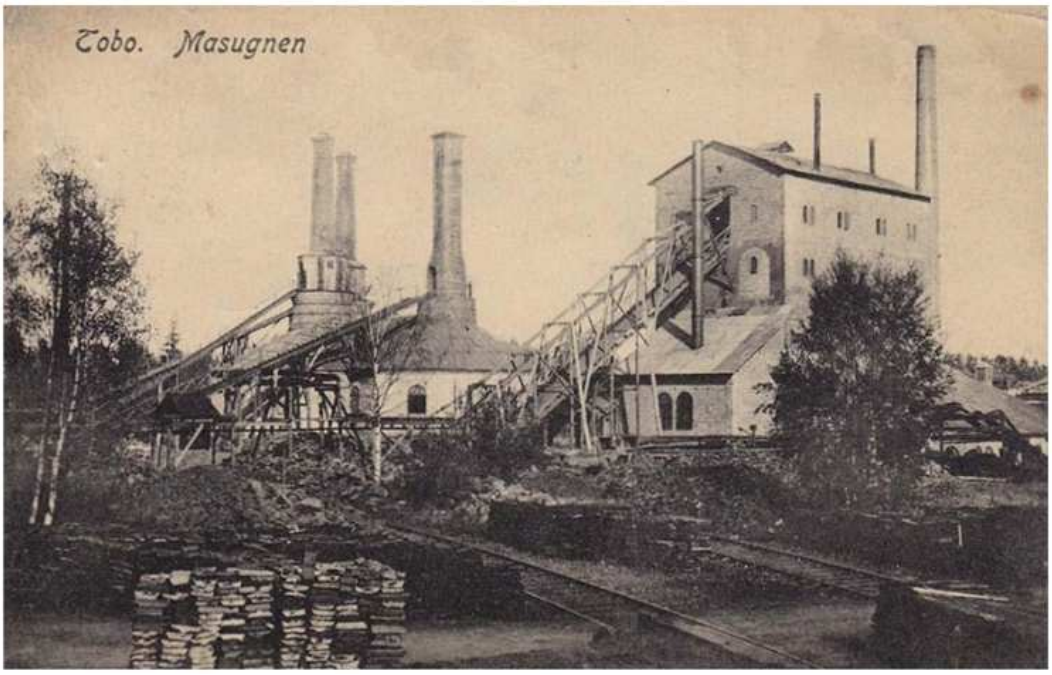

Tobo bruk Masugnen 1921

Beskrivning

Bebyggelsemiljön i Tobo har sitt speciella intresse i att bruket undgick rysshärjningarna 1719. Det kom heller inte att omfattas av 1700-talets våg av försköning av vallonbruken med reglering av bebyggelsen som följd.

Tobos moderna bebyggelse huvudsakligen av villor från 1950-70-talen samt några flerbostadshus främst längs Bruksgatan från samma tidsperiod. Den gamla bostadsbebyggelsen från bruket och snickerifabriken utgör fortfarande en betydande del av samhället.

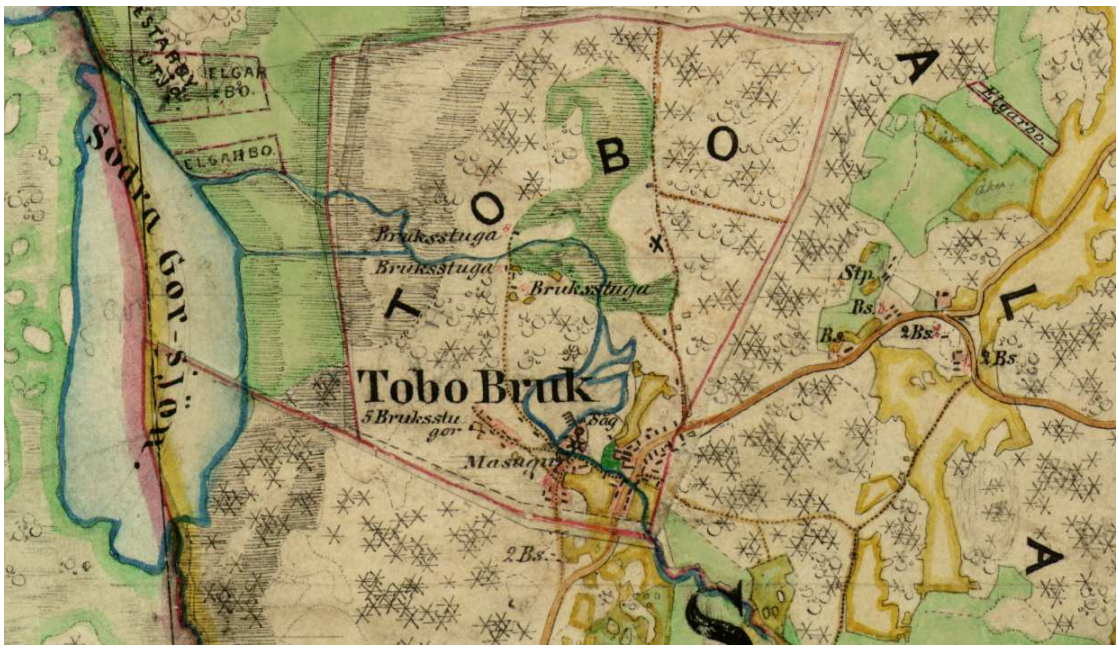

Häradsekonomiska kartan 1859-63

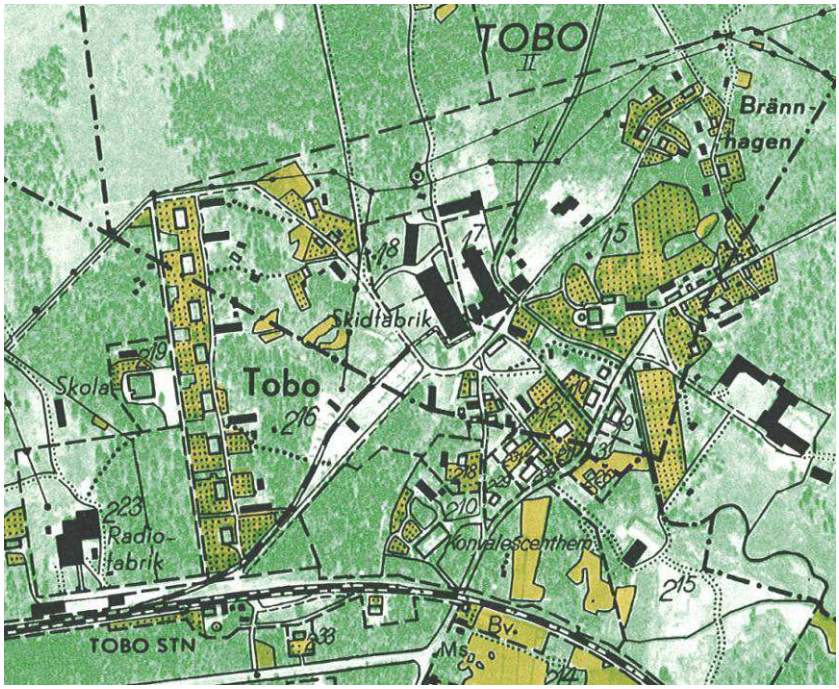

Ekonomisk karta 1952

Områdena, som detta kulturmiljöprogram gäller, ligger i centrala delen av Tobo och består av 22 bebyggda fastigheter på båda sidor av Bruksgatan och Västerbruksvägen. Fastigheterna är bebyggda med bostadshus, ladugård, stall, garage och förrådsbyggnader.

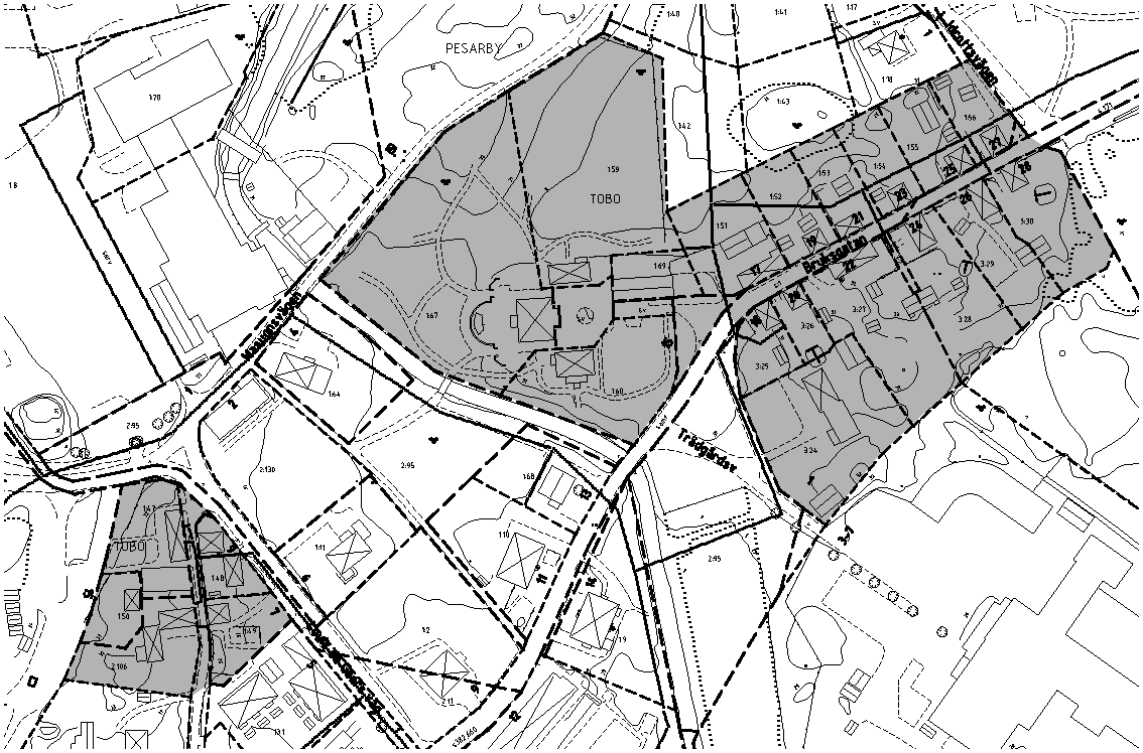

Skuggad yta anger kulturmiljöprogrammets områdesavgränsningar. Södra delen Västerbruksvägen, norra delen Herrgården och Bruksgatan.

Herrgården

Herrgården 1926

Herrgårdsanläggningen ligger intill masugnen, och består av en vitputsad, huvudbyggnad i karolinsk stil med säteritak, från 1700-talets förra hälft och flyglar från 1830-talet. Intill ligger bruksmagasinet. Herrgården beboddes aldrig av brukets ägare utan användes som förvaltarbostad. På 1960-talet byggdes herrgården om och förändrades.

Arbetarbostäder

Eftersom Tobo undgick rysshärjningarna 1719 finns ännu i dag två klungor med små faluröda arbetarbostäder löst grupperade kring ett par bruksgator i 1600-talskaraktär. Många hus står med gavlarna mot gatan, vilket är ett påtagligt ålderdomligt mönster.

Bebyggelsen utefter Bruksgatan och Västerbruksvägen inom Tobo bruk består av envånings enkelstugor eller parhus med faluröd locklistpanel eller fasspontpanel. Till bostadshusen finns trädgård, uthus och källarbyggnader och ursprungligen hörde ett mindre fähus till varje bostadshus. En ladugårdsbyggnad, uppförd i resvirke på en hög slaggstensfot, finns kvar vid Västerbyvägen 5A.

Bostadshusen ägdes av Tobo bruk fram till år 1976, då de styckades av och friköptes.

Tobo Bruksgata, 1900-talets förra hälft

FÖRORDNANDEN OCH PLANER

Riksintresse

Stora delar av Tobo samhälle är riksintresse för kulturmiljövården enligt miljöbalkens tredje kapitel. Motivet till klassningen är huvudsakligen att det är det enda uppländska bruket som har 1600-talets löst grupperade bebyggelsestruktur bevarad. I riksintresseområdet ingår masugn och andra verkstadsbyggnader, mindre herrgårdsanläggning samt bruksgator med bostadsbebyggelse. I området ingår även en snickerifabrik med tillhörande arbetarbostäder från 1880-talet.

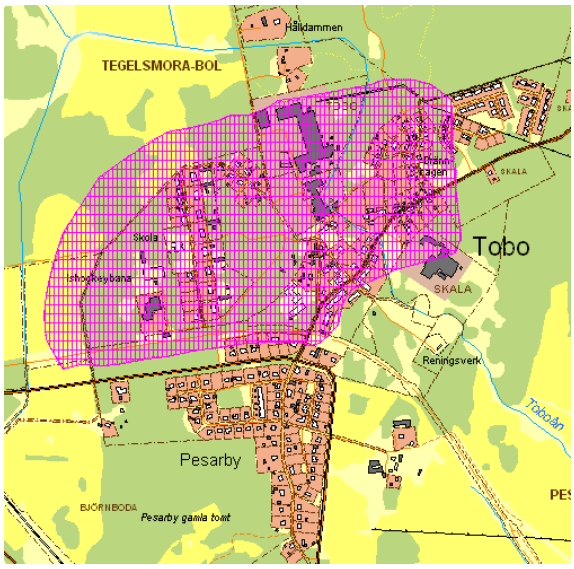

Riksintresseområde

Fornlämningar

Ett fornlämningsområde finns inom området Västerbruksvägen, det är en bergshistorisk lämning av ett kolupplag. Enligt kulturminneslagen är det förbjudet att ändra eller skada fasta fornlämningar.

Hela bruksområdet är upptaget i fornlämningsregistret som ett bevakningsobjekt. Bevakningsobjekt innebär att man vid inventeringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fast fornlämning eller inte. Fornlämning med denna bedömning måste därför alltid kontrolleras ytterligare före markingrepp.

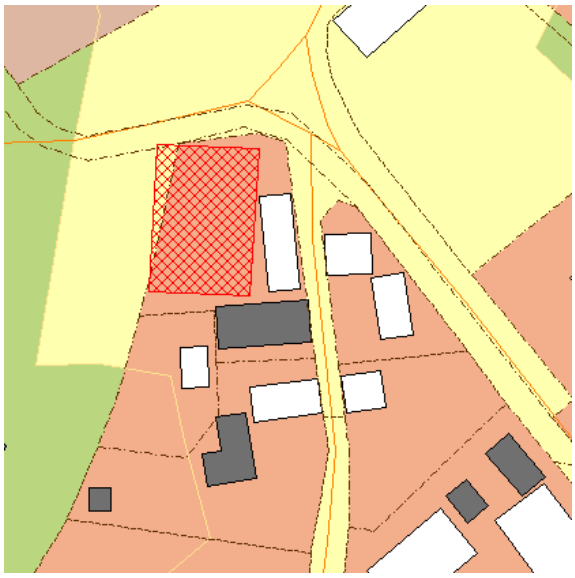

Fornlämning kolupplag.

Detaljplaner

En detaljplan är en karta med bestämmelser som anger vad marken får användas till och hur bebyggelsen skall se ut och ordnas. Detaljplanen är ett juridiskt bindande dokument. Tre olika detaljplaner gäller för kulturmiljöprogrammets område. Samtliga anger att området är kulturhistoriskt viktigt och ska bevaras.

Västerbruksvägens planbestämmelser

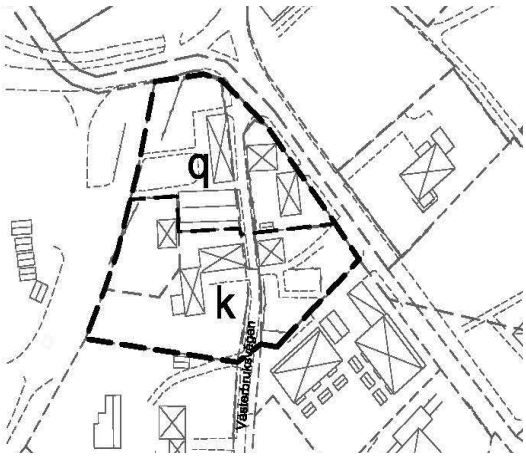

q – Kulturhistoriskt värdefull miljö. Byggnaderna får inte byggas till, förses med utbyggnader eller på annat sätt förändras exteriören. Nybyggnad skall anpassas till och underordnas omgivningen beträffande volym, material, färgsättning och placering på tomten. *Ur detaljplan 340 från 1994.*

k – med k betecknat område skall bevaras som natur- eller kulturpark, varvid befintliga värdefulla byggnader skall kvarstå. Ur *detaljplan 301 från 1956.*

Herrgårdsområdets planbestämmelser

q – byggnaden får inte rivas. Underhåll och ombyggnad bör ske med ursprungliga material, kulörer och arbetstekniker

Hela området utgör en kulturhistorisk värdefull miljö och omfattas av 3 kap 12 § PBL 87. Byggnadernas särart skall bevaras. Ändring av byggnad får inte förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivningen. Ny byggnad skall utföras/utformas med särskild hänsyn till omgivningens egenart. Fasader och tak skall utföras/utformas enligt gällande byggnadstradition och teknik och som anknyter till områdets karaktär. U*r detaljplan 346 från 1997.*

Bruksgatans planbestämmelser

k – med k betecknat område skall bevaras som natur- eller kulturpark, varvid befintliga värdefulla byggnader skall kvarstå. U*r detaljplan 301 från 1956.*

RÅD OCH RIKTLINJER

Generella förhållningssätt

Varsamhet

All förändring av bebyggelsemiljöer och byggnader ska ske med varsamhet. Varsamhet innebär att man i alla förändringsarbeten utgår från byggnadens och miljöns förutsättningar, så att den befintliga miljön styr hur man utformar nya tillskott och vilka förändringar man gör. Varsamheten ska finnas med i både stort och smått, d v s både när man ser på hela bebyggelsestrukturen vid eventuella nytillskott och i detaljer som snickarglädje och fönsteromfattningar.

Varsamhet bör även råda när det gäller interiörer. Äldre planlösningar har ofta positiva värden vad gäller rumssamband och rumsvolymer som ger goda boendekvaliteter. Dessa värden bör värnas och förändringar i dessa planlösningar bör bara göras om det är absolut nödvändigt. Andra kvaliteter som bör hanteras varsamt i interiören är till exempel kakelugnar, vedspisar och snickerier som lister, dörrar och fast inredning.

Varsamhet får inte tas för intäkt för att generellt hålla en låg standard när byggnader ändras. Oberoende av åtgärdens omfattning kan varje ändring göras på ett varsamt eller ovarsamt sätt. Ett varsamt tillvägagångssätt ska användas vid genomförandet av såväl ombyggnader som andra ändringar. Det förutsätter att man skaffar sig kunskaper om de värden som byggnaden har och att man tar tillvara dessa värden så långt det är möjligt med hänsyn till andra krav.

Förvanskningsförbud

Byggnader anläggningar och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas. Särskilt värdefullt kan vara att byggnaden eller området är representativt för tidigare samhälleliga eller estetiska ideal eller att de ger en god uppfattning om tidigare sociala villkor för en viss samhällsgrupp. Området kring Bruksgatan och Västerbruksvägen är ett sådant område eftersom det både är klassat som riksintresse och är utpekat i detaljplaner som bevarandevärt,

Skillnaden mellan varsamheten, som alltid ska iakttas, och förvanskningsförbudet är att man vid varsamhet ska ta hänsyn till den befintliga byggnaden och dess karaktär, medan det vid förvanskningsförbudet inte är tillåtet att göra åtgärder som förändrar karaktären.

Underhåll

Alla byggnader behöver fortlöpande underhåll. Underhållsfria byggnader och material är en utopi och finns inte i verkligheten. Små, lättreparerade skador kan snabbt bli stora och besvärliga om de inte åtgärdas i tid. Att kontinuerligt se över och sköta byggnaderna blir i längden både enklare och mindre kostsamt än att göra helrenoveringar med långa intervaller.

Vid underhållsarbeten på en byggnad är det viktigt att välja rätt material och rätta metoder. Med traditionella material behåller man lättare byggnadens ursprungliga utseende och karaktär. Dessutom är äldre tiders material mer anpassade för underhåll än dagens, eftersom man idag ofta ser det som enklare att byta än att renovera en byggnadsdel.

Tänk på att det krävs anmälan till kommunen vid underhåll av q-märkta byggnader. För mer information om detta kontakta bygglovhandläggarna eller Medborgarservice.

Ändringar och mindre tillbyggnader

Ett gammalt hus måste med tiden anpassas så att det fungerar för ett modernt boende. Detta innebär att huset ibland måste förändras även utvändigt. Ibland kan det vara svårt att få in nya funktioner i ett gammalt hus. Då kan det till och med bli aktuellt med en tillbyggnad.

Vid ändringar och mindre tillbyggnader är det viktigt att ta hänsyn till byggnadens förutsättningar. Framför allt takvinklar, fasadmaterial och utformning av fönster och dörrar är viktigt att anpassa till den gamla byggnaden. Det är också viktigt att tänka på särskilt karaktäristiska byggnadsdelar, som farstukvistar och snickerier, samt byggnadens helhetsintryck. Byggnadens ursprungliga karaktär ska inte förändras med de nya tillskotten.

Nybyggnad

Det är ofta möjligt att komplettera en kulturhistoriskt värdefull miljö med nya byggnader utan att det kulturhistoriska värdet går förlorat. För att bygga nytt i en kulturmiljö med gott resultat är det viktigt att man har klart för sig vad som är karaktäristiskt för just den miljön, vad som gör den värdefull.

Det är viktigt att det nya inordnar sig i bebyggelsestrukturen i området. Nya byggnader ska smälta in i miljön och så lite som möjligt förändra platsens utseende och karaktär. Fasadmaterial, takmaterial och fönster ska anpassas till omgivande hus. Träd och växter på tomten ska sparas i största möjliga mån.

Rådgivning

Vid en om- eller tillbyggnad eller annan byggnadsåtgärd är det bra att skaffa sig så mycket kunskap som möjligt under ett tidigt skede i planeringen. Medborgarservice på Tierps kommun kan ge information bygglov och anmälan enligt Plan- och bygglagen. Medborgarservice kan också ge råd och tips angående utformning med mera. Upplandsmuseet har stor kompetens inom byggnadsvård, och dit kan du vända dig för att få råd om till exempel utformning, material och äldre byggnadstekniker.

Medborgarservice: 0293-21 80 88
Upplandsmuseet: 018-16 91 00

Beskrivning och riktlinjer

Arbetarbostäderna

Bebyggelsemönster
Arbetarbebyggelsen längs Bruksgatan är orienterad så att bostadshusen ligger intill gatan i en oregelbunden struktur där vissa hus ligger med långsidan och andra med gaveln mot gatan. Mindre uthus och jordkällare finns innanför bostadshusen. På Västerbruksvägen är byggnaderna mer oregelbundet placerade, med byggnader både intill vägen och längre in på tomterna.

Fasader
Trähusen har i de flesta fall en karaktäristisk falurödmålad stående panel i skiftande bredder, även husknutar och vindskivor är målade med falurödfärg. Detta gäller både för bostadshus och uthus. Vid eventuellt byte bör profil och dimensioner vara lika originalet. Vid ommålning av fasader, husknutar och vindskivor ska äkta falurödfärg användas (slamfärg). Oljefärg eller annan modern färgtyp ska inte användas till fasader.

Fasadpanel

Socklar
Flera av husen har socklar av gråsten eller slaggsten. Dessa är mycket värdefulla i miljön och bör bevaras i ursprungligt skick. Det är mycket olämpligt att måla eller putsa dessa socklar. I många fall är de inklädda med betong, vid ombyggnad bör betong undvikas p g a byggnadstekniska skäl, då betongen kan ge upphov till fuktskador på timmerstommen. Det är också viktigt att se till att marknivån kring byggnaden hålls i en nivå som säkerställer att byggnadens trädelar inte är i kontakt med marken, eftersom risken för rötskador i annat fall är överhängande.

Tak
De flesta bostadshusen har taktäckning av rött en- eller tvåkupigt lertegel. Vindskivor

bör ha samma kulör som fasaden och plåtdetaljer vara tegelfärgade. Utformning och takmaterial och kulör är viktigt för områdets karaktär och bör inte förändras.

Skorstenar
Flertalet byggnader har enkla murade skorstenar i rött tegel. Det kan antas att utformningen av dessa härrör från 1900-talet. Enstaka byggnader har skorsten med utkragande krön enligt äldre modell.

Vid behov av underhåll bör skorstenarnas utformning bevaras och ska inte kläs in med plåt. I vissa fall kan det vara acceptabelt att ändra en tidigare förändrad skorsten till ett mer traditionellt utseende med utkragande krön. Byggnaderna är dock enkla arbetarbostäder och en ganska enkel utformning ska eftersträvas.

Exempel på skorstensutformning

Fönster och dörrar
I området är de dominerande fönstertyperna tvåluftsfönster i trä indelade med fast spröjs till fyra eller sex rutor. Modellerna var dominerande under 1800-talet och början av 1900-talet. Fönstren bedöms i många fall vara utbytta under 1900-talets förra hälft.

Även fönster bytta under 1900-talet bör bevaras så långt som möjligt. Träfönstrens traditionella utformning var i stort sätt densamma under en lång period. Det som skiljer äldre fönster från olika tider är huvudsakligen beslagen. Under 1900-talet började man tillverka kopplade bågar och på så sätt få tvåglasfönster. Utseendemässigt skiljer sig dock dessa tidiga kopplade bågar sig mycket lite från de enkla bågarna.

Fönstren bör bevaras och restaureras enligt traditionella metoder och material, såsom linoljekitt och oljefärg, helst linoljefärg. Rötskadade delar av karm och båge kan bytas av en kunnig fönsterhantverkare. Kulören ska vara vit. För att efterlikna äldre tiders vita pigment, blyvitt, kan den vita linoljefärgen brytas med en aning grönumbrapigment. Fönsterfoder är enkla, ej profilerade eller figursågade, och ska ha samma kulör som fönstren. Kontinuerligt underhåll är viktigt för bevarandet.

För att få bättre isolering bör i första hand löstagbara innanfönster användas. Om ett fönster är i så dåligt skick att byte är oundvikligt bör man eftersträva att byta till fönster så lika originalet som möjligt, dvs träfönster med äkta spröjs utan aluminiumlister eller dylikt. Om fönster tidigare har bytts till annan modell som inte stämmer så väl in med

bebyggelsen i övrigt, är det lämpligt att vid nästa byte återgå till den ursprungliga modellen.

Hur de ursprungliga dörrarna har sett ut är oklart. Dörrarna idag har generellt en annan kulör än fönstersnickerier och fasad. Många olika kulörer finns representerade på dörrar i området, bl a grönt, gult, blått, svart och brunt. Det är mycket vanligt att det är fönster i dörren eller att det finns ett överljus, dvs ett liggande fönster över dörren. Dörrar från mitten av 1900-talet med karosseripanel och glasruta i dörrens övre del är generellt vanlig på arbetarbostäder i länets bruksmiljöer. Den generella dörrutformning bör bibehållas och kulören bör bygga på traditionella pigment. Dörrfoder bör vara vita eller bruten vit, liksom fönsterfodren.

Goda exempel på fönster- och dörrutformning

Farstukvistar
Farstukvistar med tak finns på de flesta husen, men har antagligen i de flesta fall tillkommit under 1900-talet. Det finns farstukvistar i olika modeller och storlekar i området idag.

Eventuella nytillkomna farstukvistar bör ha sadeltak som är täckt med tegel, falsad plåt eller papp. Storleken på farstukvisten är mycket viktig, den ska stå i proportion till byggnaden vilket innebär att den normalt sett bör vara ganska liten. Utformningen bör vara enkel och snickarglädje bör undvikas. Snickerierna bör vara målade i samma färgsättning som huset i övrigt, omålat trä bör undvikas.

Exempel på lämpligt utformade farstukvistar

Uthus och jordkällare

De flesta husen har olika former av uthus på tomten. Det är gamla fähus, mindre bodar samt jordkällare med eller utan träöverbyggnad. Vid Bruksgatan ligger uthusen undantagslöst i den inre delen av tomterna, medan placeringen på Västerbruksvägen är friare. Uthusen är viktiga för helhetsmiljön och ska bevaras.

Uthusen är ofta knuttimrade och endast i enstaka fall brädklädda. Nyare uthus är klädda med locklistpanel. Färgsättningen är liknande den på bostadshusen med faluröda fasader, knutar och vindskivor. Endast fönster och fönsterfoder är ofta vitmålade. Dörrarna är oftast bräddörrar med mycket enkel utformning i svart, brunsvart eller falurött. Dessa bör behållas och ev nya dörrar bör ha liknande utformning. Takmaterialet är ofta samma som på bostadshusen, dvs rött lertegel. För enklare uthus kan det också vara acceptabelt med tak täckta med papp eller korrugerade plåt i svart eller mörkgrått.

Kontinuerligt underhåll är mycket viktigt för byggnadernas fortbestånd. De viktigaste delarna i underhållet är att se till att taket är tätt, samt att se till att marknivån kring byggnaden hålls i en nivå som säkerställer att byggnadens träkonstruktion inte är i kontakt med marken. Detta för att förhindra fukt- och rötskador på stommen.

Fähus, bodar och jordkällare.

Häckar och staket
Tomterna avgränsas ofta mot vägen med häck och/eller staket. Staketen är ofta enkla röda spjälstaket. Höjden på staketet bör inte överstiga 1,1 m. För områdets karaktär är det lämpligt att inte låta häckar mot gatan växa upp alltför högt. Varken häckar eller staket får skymma sikten vid korsningar och utfarter för att inte utgöra en risk för trafiksäkerheten.

Exempel på rött spjälstaket.

Fastigheten Skala 3:24
Inom området, på fastigheten Skala 3:24, ligger en modernare villa från 1961. Denna har inget större eget kulturhistoriskt värde och på den finns inget bevarandekrav. Däremot är den en del i bebyggelseområdet och åtgärder där behöver ta hänsyn till detta för att inte skada områdets värden.

Herrgårdsmiljön

Herrgårdsmiljön ligger i förlängningen av Bruksgatan sett från de röda arbetarbostäderna och omges av herrgårdsparken. Herrgårdsmiljön är mycket viktig för förståelsen av området som en helhet. Det är därför viktigt att byggnaderna underhålls och renoveras varsamt.

Utvändiga förändringar i miljön tillåts mycket sparsamt och endast om det finns särskilda skäl. Eftersom kulören är viktig för byggnadernas och miljöns karaktär bör färgsättningen på byggnaderna inte förändras. Vid utvändig målning bör väl beprövade, traditionella färgtyper och behandlingsmetoder användas.

Herrgården
Huvudbyggnaden stammar från 1700-talet, men genomgick en omfattande ombyggnad under 1960-talet, dagens utseende härrör till stor del från denna ombyggnad. De dominerande karaktärsdragen för byggnaden är det stora valmade säteritaket och portiken på byggnadens framsida.

Byggnaden har vitputsade fasader indelade i partier med lisener. Stora entreporten i trä och glas har starka drag av 60-talsarkitektur. Baksidan mot herrgårdsparken domineras av en balustradomgärdad terrass med en liten damm, samt en öppen veranda och balkong med snickarglädje.

Flyglarna

På ömse sidor om uppfarten mot herrgårdsbyggnaden ligger två flyglar. Dessa är välbevarad panelarkitektur från 1800-talet, med stående panel upp till fönster-bröstningen och däröver liggande panel. Fasadernas dekorativa element är mycket viktiga för byggnadernas karaktär, t ex den smäckra frontespisen, de dekorativa pilastrarna som delar in fasaderna i fält, gesimsen under takfoten och de gröna spröjsade fönstren. Även de symmetriskt placerade skorstenarna är viktiga.

Ytterdörrarna och takmaterial bedöms härröra från någon 1900-talsrenovering. Rött tegeltak samt pardörrar, gärna i samma kulör som fönstersnickerierna, skulle passa bättre in med husens stil. För helhetsmiljön är det dock viktigt att byggnaderna får förbli lika varandra och utgöra en enhet.

På baksidan av ena byggnaden finns en veranda och balkong, med karaktäristisk enkel snickarglädje, som bedöms vara om inte ursprunglig så ändå från 1800-talet. Den andra flygeln har byggts till med en glasveranda åt baksidan, troligen under 1900-talet.

Vid renovering av träfasader är det viktigt att profil och dimensioner är lika originalet. Det är viktigt att skilja på sågat och hyvlat virke. Hyvlat virke bör inte bytas ut mot sågat. Det är också viktigt att man använder rätt färgtyper för att förlänga materialets livslängd. Kontinuerligt underhåll är viktigt för att kunna åtgärda skador innan de har blivit stora och kostsamma.

Magasinet
Magasinsbyggnaden ligger vid norra sidan av uppfarten mot herrgården. Det är en massiv putsad slaggstensbyggnad i tre våningar med små spröjsade fönster. Fasaderna avslutas med en profilerad gesims upp mot det valmade taket som är täckt med svart falsad plåt.

Det mest karaktäristiska med byggnaden är dess solida volym som står i kontrast mot de små röda stugorna i området intill. Fönstren sitter ända ute i fasadliv, vilket ytterligare bidrar till känslan av byggnaden som en slät kloss.

Kontinuerligt underhåll är viktigt. Underhåll bör ske med traditionella material och arbetstekniker. För att kunna göra det är det viktigt att vid till exempel omputsning först ta reda på vilken putstyp som ursprungligen har använts.

Bygglovsplikten

Bygglov krävs om man vill uppföra en ny byggnad. Det krävs också bygglov för att göra en till- eller påbyggnad eller en annan förändring som påverkar byggnadens yttre utseende, t ex måla om i ny kulör eller ta upp nya fönster. Det krävs också bygglov för att ändra användningssätt på en byggnad, t ex från bostad till butik.

Området kring Västerbruksvägen och Bruksgatan är mycket kulturhistoriskt värdefullt, så värdefullt att det t o m klassats som riksintresse. Alla bygglovsansökningar som kommer in angående detta område kommer därför att behandlas restriktivt. För att få bygglov krävs att åtgärden är varsam och tar mycket stor hänsyn till den befintliga bebyggelsemiljön. Både material och utförande bör redovisas noggrant.

Undantag från bygglovplikten

Vid en- och tvåbostadshus finns vissa lättnader i kravet på bygglov. Utan bygglov får man bygga friggebod, ordna skyddad uteplats med plank och bygga mindre skärmtak över balkong, uteplats och entré. För mer information om undantagen och under vilka förutsättningar de gäller kontakta Medborgarservice eller gå in på www.tierp.se.

Även om en åtgärd inte kräver bygglov måste man ändå ta hänsyn till miljön och omgivande bebyggelse. I områden som är särskilt utpekade som kulturhistoriskt värdefulla, som bruksmiljön i Tobo, är det extra viktigt att vara varsam. Bygg hellre en friggebod i lösvirke än köp en färdig från byggvaruhuset, det ger en bättre möjlighet att anpassa utformningen till omgivningen, och placera den på liknande sätt som äldre uthus i området står. Eventuella skärmtak över uteplatser bör vara enkla och placeras diskret så att de inte påverkar helhetsintrycket av området. Farstukvist kan räknas som skärmtak om det är ett enkelt tak som är fäst i väggen under takfoten. Eftersom farstukvisten är väl synlig från gatan är hänsynsfull utformning mycket viktig. Tänk på att området och dess byggnader inte får förvanskas!

LITTERATURTIPS

Antell, Olof och Jan Lisiński. *Fönster : historik och råd vid renovering*. ISBN 91-7192-730-1. Stockholm : Riksantikvarieämbetet, 2000.

Antell, Olof. *Taktegel tegeltak*. ISBN 91-540-4609-2. Stockholm : Statens råd för byggnadsforskning, 1986.

Arnell, Kjell-Håkan. *Byggnadsvård. Tradition och förnyelse*. ISBN 91-85618-15-2 Uppsala : Upplands fornminnesfören, 1983

Byggnadsmåleri med traditionella färgtyper. ISBN 91-7209-153-3. Stockholm : Riksantikvarieämbetet, 1999.

Gudmundsson, Göran. *Invändig renovering. Byggnadsvård i praktiken IV*. ISBN 91-976280-1-8. Gysinge : Gysinge centrum för byggnadsvård, 2006.

Gudmundsson, Göran. *Utvändig renovering. Byggnadsvård i praktiken III*. ISBN 91-976280-4-2. Stockholm : Byggförlaget i samarbete med Gysinge centrum för byggnadsvård, 2004.

Gudmundsson, Göran. *Stora boken om byggnadsvård : inspiration, tradition, praktiska råd*. ISBN 978-91-7424-247-8. Bonnier Fakta, 2012.

Hantverket i gamla hus. ISBN 978-91-85581-09-2. Stockholm : Balkong i samarbete med Svenska byggnadsvårdsföreningen, 2007

Hidemark, Ove och Ingmar Holmström. *Kalkputs. 2, Historia och teknik : redovisning av kunskaper och forskningsbehov*. ISBN 91-7192-602-X. Stockholm : Riksantikvarieämbetet, 1984.

Hidemark, Ove, m fl. *Så renoveras torp och gårdar*. ISBN 978-91-534-3675-1. Västerås : Ica, 2011.

Järnplåt : anvisningar för underhåll och reparation. ISBN 91-7192-467-1. Stockholm : Svensk byggtjänst (distr.), 1980.

Lindbom, Roger och Vicki Wenander. *Frågor och svar om byggnadsvård*. ISBN 978-91-85581-08-5. Stockholm : Balkong, 2007.

Olsson, Lars Eric. *Vård av gamla hus : undersöka och åtgärda*. ISBN 978-91-534-2812-1. Västerås : Ica, 2007.

Thurell, Sören. *Vårda och renovera trähus*. ISBN 91-27-35373-7. Stockholm : Natur och kultur/Fakta etc., 2005.